

VÍDEO | Troballa inaudita d'una plaqueta paleolítica al Prepirineu català: un desafiament visual de fa 14.000 anys

El descobriment, fet per l'equip del Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la UAB, ha tingut lloc a la Cova Gran de Santa Linya (Noguera)

Imatge de la Cova Gran de Santa Linya (Noguera) | UAB

L'equip del **Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la Universitat Autònoma de Barcelona** (CEPARq-UAB), que investiga l'abríc de la Cova Gran de Santa Linya (**Noguera**), ha donat a conèixer una important troballa arqueològica localitzada al jaciment.

Es tracta d'una plaqueta de fa **14.000 anys** (final del **paleolític superior**) amb gravats per tots dos costats, que constitueix el primer registre arqueològic d'aquestes característiques identificat en un jaciment del **Prepirineu català**. La descoberta s'ha fet en el mateix sector de l'excavació on es va trobar l'esquelet parcial de l'**Homo sapiens**, la *Linya*, però en un nivell d'ocupació registrat uns segles abans. La peça s'ha presentat aquest dijous al Museu de Lleida.

El director del **CEPARq** i catedràtic del Departament de Prehistòria de la UAB, **Rafael Mora**, ha remarcat que "aquesta representació artística identifica un nou element singular que se suma al ric i ampli registre arqueològic que en els últims vint anys està proporcionant la recerca d'aquest jaciment, clau en l'actual desenvolupament de l'arqueologia de **Catalunya**".

Detall d'una cara de la plaqueta de fa 14.000 anys descoberta a la Cova Gran de Santa Linya. Foto: Salvador Miret/ACN

El fet d'haver estat localitzada en un context arqueològic en què es van recuperar carbons analitzats mitjançant la tècnica del **Carboni 14** ha permès datar la plaqueta. Aquesta datació precisa de 14.000 anys permetrà avaluar-ne els gravats i comparar-los amb les plaquetes d'altres jaciments catalans, la datació exacta dels quals es desconeix o es fixa en rangs de dates més amplis, segons ha assenyalat Mora. En concret, es té coneixement d'altres cinc peces de característiques similars a Catalunya, gairebé totes aparegudes a la zona del Montsant.

La plaqueta es va fer sobre una roca margo-calcària, un material que no apareix a la **Cova Gran**, per la qual cosa degué ser transportat fins a l'abric. En unes dimensions d'11 centímetres de llarg per 8 d'ample, els arqueòlegs van identificar la combinació d'un conjunt de traços intencionats format per múltiples línies fines i espesses, probablement realitzades amb un o diversos instruments de sílex.

La seva restauració i posterior estudi, per al qual s'ha comptat amb la col·laboració de **Rafael Martínez Valle**, investigador especialista en Art Prehistòric del Institut Valencià de Conservació, Restauració i Investigació de **Béns Culturals de la Generalitat Valenciana** (IVCR+i), han permès reconstruir les composicions que apareixen en totes dues cares, que sorprenen per la seva senzillesa i esquematisme, tal com ha indicat **Jorge Martínez-Moreno**, investigador del CEPARQ-UAB.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=4B9yKkDN0dk>

Recreació d'un animal en moviment

Els gravats reproduïen figures amb un alt **contingut simbòlic** per als primers pobladors del nord-est peninsular. "Hi trobem elements i recursos visuals amb què narrar històries o concretar espais que denoten que la persona o persones que els van executar eren intel·ligents i tècnicament destres, i que combinant escasses línies eren capaces de generar visualitzacions

amb un alt contingut empàtic que hem pogut descodificar milers d'anys després", ha destacat Martínez-Moreno.

La **cara A** de la peça mostra nombrosos traços distribuïts per la superfície del suport, la qual cosa ha dificultat la lectura de la composició que conté. Després d'un **escanejat 3D** detallat juntament amb altres tècniques visuals per desentranyar el desenvolupament, la direcció i el gruix dels solcs, es reconeix una primera figura, a partir del que sembla una petita cara de perfil sobre la qual s'assenta una imponent cornamenta. A partir del cap, un traç gruixut dissenya les línies del llom i el ventre, al qual s'adossen diversos apèndixs que es corresponen amb les extremitats. Aquesta disposició suggereix un animal en repòs. Les grans banyes que exhibeix permeten identificar-lo com un **mascle d'herc**, la cabra pròpia del Pirineu extinta l'any 2000.

A més, s'ha pogut determinar que aprofitant alguns solcs d'aquesta composició es van traçar noves línies que configuren una altra figura que se superposa sobre l'anterior. Aquest disseny, reconegut a partir d'una mínima cara sobre la qual està la cornamenta, està connectat amb una línia dors vertical que representa a l'animal alçat sobre unes estilitzades extremitats posteriors. La composició suggereix un intent per capturar al mateix animal en una posició de descans que s'incorpora. El fet de mostrar l'animal en posicions diferents "trenca completament amb la tradició de l'art de les caverne clàssic que mostra figures planes i estàtiques i aquí hi ha una intenció d'assenyalar el moviment de l'animal", ha exposat Martínez-Moreno.

Els gravats de la cara B s'escoren cap a una de les vores del suport, amb un ampli buit deixat premeditadament. A partir d'escassos solcs, un gran traç còncav que es tanca en la seva base per dues línies paral·leles en ziga-zaga configura el que els investigadors consideren la primera representació del paisatge de la Cova Gran, que combina la silueta de la volta de l'abric i el llit del torrent de Sant Miquel als seus peus.

De les figures esquemàtiques, intencionalment reduïdes a simples traços, en deriven missatges sorprenents, segons l'equip de recerca. D'una banda, el "truc" visual utilitzat en el dibuix de l'herc, a través de la superposició de dues figures, expressa un moviment captat amb gran perícia i de gran singularitat, molt rarament utilitzat en gravats sobre pedra. De l'altra, la representació de la Cova Gran, en combinar una corba i dues línies en ziga-zaga, recrea un paisatge important per a aquestes gents amb una economia de traços que "recorda el disseny d'un logotip actual", segons els investigadors.

Un art desconegut i no evident

L'art moble és un registre material clau per a l'estudi de les capacitats simbòliques, comunicatives i cognitives dels grups humans del passat. A Catalunya, aquestes manifestacions, conegudes des de principis del segle passat per la plaqueta de Sant Gregori, representen un limitat conjunt de peces singulars, que en els últims anys s'han recuperat a partir de les troballes de Hort de la Boquera, de la Cova dels Fems i especialment del Molí del Salt, jaciments que es localitzen a Tarragona i atribuïts al final del paleolític. Aquest escàs conjunt d'evidències dificulta avançar en la interpretació del significat d'aquestes representacions artístiques. La plaqueta de Cova Gran de Santa Linya aporta per als investigadors interessants reflexions en aquesta discussió.

"Els gravats de totes aquestes plaquetes constitueixen un 'nou art', que trenca amb les detallades figuracions naturalistes d'un elevat realisme, autèntiques obres mestres que tenim presents en referir-nos l'"art de les caverne", segons ha explicat Martínez-Moreno. "Aquest 'nou estil', estructurat per una iconografia en què dissenyen figures deformades fins a fer-les pràcticament irreconeixibles, defineix una tendència figurativa comuna en els jaciments de Tarragona i suggereix una profunda remodelació de la cosmovisió dels caçadors-recol·lectors del passat", ha afegit.

En els últims anys l'equip del CEPArq-UAB ha detectat a la Cova Gran altres indicadors relacionats amb aquest procés de simplificació formal o esquematització en les línies abstractes gravades. Aquests codis gràfics, disseminats per les parets de l'abric, defineixen un canal comunicatiu el significat del qual es desconeix actualment i van ser realitzats milers d'anys

després per les comunitats pastores que van habitar l'enclavament.

Per als investigadors del CEPARQ-UAB i de l'IVCR+i interpretar els gravats conservats en la plaqueta recuperada a la Cova Gran ha estat un "gran desafiament". "El seu estudi i el d'altres representacions similars obre noves vies per explorar una tradició artística ancestral poc coneguda i que ens sembla molt rica", segons Jorge Martínez-Moreno.

La troballa posa en relleu el rol central que proporciona el registre material recuperat a la Cova Gran de Santa Linya en la recerca de les fases més antigues del poblament humà al nord-est d'Ibèria.

La recerca que l'equip del CEPARQ-UAB duu a terme a la Cova Gran de Santa Linya des de fa vint anys compta amb el suport del Ministeri de Ciència i Innovació, el Servei d'Arqueologia i Paleontologia i el Departament de Cultura, l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida, l'Ajuntament de Les Avellanes i Santa Linya i la Societat de Munts, així com amb la col·laboració del CENIEH, l'IPHES i l'IVCR+i.